

Елена Јованова-Грујовска

70 ГОДИНИ ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ

Со особена гордост годинава одбележуваме 70 години од формирањето на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ и 120 години од објавувањето на книгата „За македонските работи“, дело на нашиот патрон.

Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ е основан во март 1953 година, пред 70 години, со задача сестрано да го проучува македонскиот јазик, да ги поттикнува творечките потфати во таа област и да се грижи за усовршување на научните работници во него. Во текот на изминативе години Институтот, како дел од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, постапно се наметна како врвна научна институција во којашто се работи на големи, фундаментални проекти и се вршат значајни научни истражувања, што резултира со илјадници објавени страници. Оттаму, неговите резултати се следат со внимание и респект од домашната и од светската научна јавност.

Во своето постоење Институтот за македонски јазик израсна во реномиран центар за изучување на македонскиот јазик, а преку трудовите што се појавуваа во минатиот период, во еминентен славистички центар. Кога зборуваме за дејноста на Институтот за македонски јазик, не може а да не споменеме дека тој имал и има плодна соработка со голем број научни и други институции во рамките на државата и надвор од неа. Резултатите од научната дејност на Институтот се вреднувани со највисоките општествени признанија.

Од научната работа на кадарот во Институтот излегоа од печат повеќе колективни дела, меѓу кои: *Речник на македонскиот јазик* (со српскохрватски толкувања); *Толковен речник на македонскиот јазик* (во 6 тома); *Инципијално-синтаксички речник на македонскиот јазик*; *Речник на народната поезија*; *Македонски дијалектен атлас*; *Речник на презимињата кај Македонците*; *Речник на имињата на населениите места во Република Македонија*; *Речник на антропонимите во македонскиот народно творештво*; *Врајничко-јолошкиот говор*; *Банскиот говор*; *Индекс на антропонимите во македонскиот јазик*; подновениот *Правопис на македонскиот јазик* (www.pravopis.mk); *Официјалниот дијалектен толковен речник на македонскиот јазик* (www.makedonski.gov.mk); 15. свеска од *Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција*, а вториот том (како збирен материјал) деновиве

излегува од печат. Истовремено, продолжува работата на нашите долгорочни проекти, како и на двата најнови: *Лексикаџа на македонската народна проза* и *Етимолошки речник на македонскиот јазик* (прв и единствен кај нас).

Ова е само дел од богатата издавачка дејност на Институтот за македонски јазик која ја сочинуваат трите едиции: *Посебни изданија*, *Сџари текстови*, *Јазикот наш денешен*. Зачестија зборниците од нашите научни собири и конференции. Децении наназад редовно излегуваат списанијата *Македонски јазик* и *Македонистика*, а од годинава се подновуваме со списанието *Etymologica Macedonica*. Му посакуваме долговечност и одлични резултати!

Институтот е единствен овластен субјект за заштита на македонскиот јазик и единствена научна институција во која се проучува македонскиот јазик на сите рамништа. Проучувањата се изведуваат во следните области: современ македонски јазик, македонска лексикологија, македонска дијалектологија, македонска ономастика, историја на македонскиот јазик, комуникологија и индоевропеистика. Последниве две области реално почнаа со работа кон крајот на 2022 г. иако подготовките започнаа една година порано.

Подлога за научните истражувања е собраната граѓа во богатите картотеки на Институтот, како дел од нематеријалното културно наследство. Од оваа година материјалите од картотеките ги имаме заштитени во електронска форма.

Институтот се издигна во своевидна и единствена лексикографска школа во земјава. Резултатите се видливи преку колективните и индивидуалните речнички изданија, преку специјализираните конференции, како и преку меѓународната тркалезна маса „За македонската лексикологија и лексикографија“ што се одржа во рамките на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура во Охрид под покровителство на ректорот.

Преку активното партиципирање во работата на Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Охрид, имаме соработка со најпознатите светски слависти. Највидните од нив беа гости и имаа предавања во Институтот.

Резултатите од научната работа ги објавуваме на повеќе начини, вклучително и преку научни собири. Последниве години традиционално одржуваме три конференции годишно:

- Меѓународната научна конференција „Денови на Благоја Корубин“;
- Меѓународната научна конференција во рамките на Отворените денови на Институтот, што годинава се одржува под наслов „Крсте Мисирков и македонскиот јазик – извор на научни истражувања“;

– Научната конференција во рамките на Рациновите средби во Велес, што ја возобновивме пред шест години и како носители ја организираме секој јуни заедно со Советот за македонски јазик и Градот Велес.

– Се јавуваме како коорганизатори и на други научни собири и трибини со сродни научни и високообразовни институции. Ние сме едни од ретките што во услови на светска ковид-пандемија го одржаа континуитетот на традиционалните манифестации со придржување кон сите протоколи.

Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, веќе тринаесет години ја поддржува акредитацијата на постдипломските студии по „Македонистика со комунологија“ на Институтот за македонски јазик, како своја придружна членка. Со оваа студиска програма се гради кадар кој со својата подготвеност и компетентност може да се вклучува и во други видови студии со сродни студиски програми, особено на УКИМ. Таа овозможува проодност во двата правца за оние студенти што ќе одлучат да го променат или да го видоизменат профилот на втор циклус студии, како и да се запишат на трет циклус студии по „Македонистика“ што Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ ги реализира во соработка со Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и со Институтот за македонска литература.

Институтот ја имаше честа во 2019 г. прв да го одбележи 5 Мај – Денот на македонскиот јазик. Исто така, традиционално на 21 февруари го одбележуваме Меѓународниот ден на мајчиниот јазик. Во овие денови ја користиме можноста да им овозможиме на наставниците по македонски јазик со своите ученици да се вклучат во чествувањето заедно со нас и да ја посетат Спомен-собата на Мисирков, што со љубов ја одржуваме.

Во овие бурни времиња за македонскиот народ, Институтот беше вклучен на повеќе начини. Особено сме горди на зборникот „Погледи за македонскиот јазик“ што во Институтот за македонски јазик за еден месец го подготвивме, обезбедивме средства, го објавивме и го промовиравме заедно со МАНУ, Советот за македонски јазик при Владата и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Овој Зборник на 720 страници опфаќа статии од врвни лингвистички имиња од земјава и од странство и претставува научен одговор на провокациите во врска со постоењето на македонскиот јазик. Зад квалитетот на трудовите застана еминентен меѓународен редакциски одбор.

Работата и резултатите на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ покажуваат дека македонскиот јазик е реалност! Тој е признат, се изучува и се проучува на универзитетите во Европа и во светот. Најголемите светски славистички авторитети го проучуваат развојот на нашиот јазик почнувајќи од старословенскиот, преку македонската

варијанта на црковнословенскиот јазик, преку учебникарите и просветителите, првата кодификација од Крсте Мисирков во 1903 година, конечната кодификација на македонскиот јазик во 1945 година со македонската азбука и правописот, како и современите тенденции на стандардниот македонски јазик.

Научниот кадар на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ веќе седумдесет години сведочи за функционалноста на македонскиот јазик, можностите за ситуациона употреба и за подготвеноста на природно оформениот граматички систем заедно со зборообразувачките, лексичките и семантичките модели да одговорат на сите предизвици на современото живеење.